

Mikael Wigell:

”Stormakterna har nya metoder i kampen mot varandra”

Rysslands annektering av Krim 2014 fick honom att bli intresserad av geoekonomi och hybridkrigsföring. I dag menar Mikael Wigell, forskningsdirektör på utrikespolitiska institutet i Finland, att stormaktspolitiken har förändrats i grunden.

Vi har pratat med en av slottstalarna på årets Kastelholmssamtal den 30 mars om det förändrade säkerhetsläget i världen idag – och vilka orsaker som ligger bakom.

Världen idag är väldigt annorlunda än under exempelvis det kalla kriget, när geopolitik stod i centrum och det var med militära metoder som stormakterna försökte hävda sina intressen.

– Det är inte så mycket av det som utgör kärnan idag, trots det Ryssland nu gör i Ukraina, säger Mikael Wigell.

– Ryssland är ett exceptionellt fall här. Ser vi på de andra stormakterna så som Indien, Kina, USA, Brasilien, Sydafrika, Frankrike och Tyskland så är det inte med hjälp av militäriska medel som man försöker driva sina intressen, utan den strategiska tävlan förs mycket mer på det ekonomiska planet. Men eftersom Ryssland inte är så ekonomiskt starkt försöker de återskapa ett imperium med militära metoder, menar han.

Nytt sorts maktspel

Världen ser inte heller ut som på 1990-talet då relationerna mellan stormakterna oftast var fredliga. Wigell använder ordet ”konfliktfylld” för att beskriva dagsläget, där stormakterna driver sina intressen hårt.

– Internationell politik har förändrats väldigt mycket och det pågår helt klart numera ett nytt sorts maktspel mellan stormakterna i världen, säger han.

Mikael Wigell driver som forskningsdirektör för utrikespolitiska institutet i Finland ett flertal projekt kring dessa frågor. Institutet hörs formellt till Finlands riksdag och deras uppdrag är att utföra akademisk forskning för att rådgöra beslutsfattare i både Finland och Bryssel.

Mörklagd diplomati

Som ung och nyexaminerad doktor från London School of Economics var Mikael Wigell inne på fattigdomsforskning. Han reste runt i Latin- och Sydamerika och jämförde framför allt Argentinas och Chiles olika modeller för att försöka utrota fattigdom.

– Men Rysslands annektering av Krim 2014 var en brytningspunkt för mig. Jag blev intresserad av stormaktspolitik och stormaktsrelationer.

I dag står hans forskning på två ben. Dels handlar det om geoekonomi, hur stormakterna använder sig av ekonomiska instrument och ekonomisk politik för att driva sina strategiska intressen. Dels om hybridkrigsföring och hybridpåverkan – det vill säga hur stater kombinerar olika metoder för att påverka andra staters inre angelägenheter. Det kan handla om ekonomisk inblandning och strategisk korruption, men även om så kallad mörklagd diplomati, med hjälp av vilken stater skapar kontaktytor till extrema rörelser i ett annat land för att driva på politisk polariseringen. Det rör sig ofta om en slags kilstrategi, där auktoritära stater försöker plantera splittring i demokratiska länder och på så sätt försvaga demokratins funktion.

Lägger oss i varandras affärer

Klassisk diplomati utgår från en modell där stater inte bör påverka andra staters inrikesaffärer, men det synsättet har smulats sönder de senaste åren, enligt Wigell. Han säger att det beror på tre saker. Först att vi på grund av globaliseringen lever i en värld där vi är mer inbördesberoende av varandra – mer sammankopplade och med hjälp av dessa kopplingar går det att effektivt påverka varandras inrikespolitik. Det andra har att göra med teknologin, att det numera finns cybermetoder som man kan påverka med på ett helt nytt sätt och det tredje har att göra med att våra demokratier fungerar som öppna plattformar med öppna medielandskap, öppna ekonomier och öppna samhällen där det även förekommer spänningar mellan samhällsgrupper.

– Allt det är viktigt och bra, men demokratier är därför rätt enkla att påverka utifrån.

Blivit beroende av Kina

För tio år sedan när Wigell och hans kollegor började med sin geoeconomiska forskning var det få som intresserade sig för hur utrikespolitiska och säkerhetspolitiska intressen drivs genom ekonomiska metoder. Det har nu förändrats. Idag görs det mycket forskning på det området.

– Ta exempelvis Kina. Det ansågs tidigare att Kina inte skulle utgöra något hot mot den liberala världsordningen. Många tänkte att Kina skulle följa det existerande regelverket i det internationella systemet eftersom Kina tjänade ekonomiskt på det. Andra menade att Kina i alla fall inte skulle utgöra något hot eftersom dess militära makt var så underlägsen USA:s.

Vad de missade var att Kina använde sig av en helt annan strategi för att bli en global supermakt. En strategi som gått ut på att undvika militära maktmedel för att inte upplevas som hotfulla och få motstånd.

– Istället har Kina bundit upp länder ekonomiskt till sig och på så sätt fått bundsförvanter och kontroll över andra länder, säger Wigell och ger ett exempel:

– Kina har gett enorma lån åt länder i Afrika och Sydamerika. Länder, som nu blivit väldigt beroende av Kina. Dessa har sedan trappat ner på sin kritik mot exempelvis Kinas människorättssituation och känt sig tvungna att aktivt börja stödja Kinas intressen.

USA styr med sanktioner

USA å andra sidan har använt ekonomiska sanktioner som ett centralt instrument i stormaktsspelet, förklarar Wigell. Sedan 9/11 har USA även tagit i bruk en rad nya finansiella sanktioner som effektivt kan isolera länder från den globala ekonomin. USA är den centrala aktören i de finansiella systemen i världen och eftersom dollar är den valuta som internationell handel använder kan USA stänga ute andra länder från den globala ekonomin – inklusive företag eller specifika personer. Dyliga finansiella sanktioner ser vi nu användas för att försvaga Rysslands ekonomi i samband med dess anfallskrig i Ukraina.

– USA har effektivt använt sig av de här instrumenten ganska länge, säger Wigell. Och nu ser vi hur andra länder börjar försöka försvara sig mot dessa. Kina och också Europa har börjat utveckla alternativa system för att göra sig mindre beroende av USA och på så sätt mindre sårbara inför amerikanska sanktioner. Vi ser till exempel hur länder försöker utveckla alternativa valutor – digitala sådana för att komma runt dollardomineringen i det ekonomiska systemet.

– Till följd av det här börjar det internationella ekonomiska systemet att splittras upp allt mer och globaliseringen är på återgång, säger han.

Europa vill bli oberoende

Wigell påpekar hur USA på 1990-talet var väldigt dominerande i världen. Det internationella systemet var då även stabilt och att samarbeta var därför även enkelt. Men efter 9/11 började USA driva sina egna intressen utan att lyssna på andra och då kom USA allt mer att ses som ett hot för världsordningen.

– Samtidigt fick Kina sitt uppsving och de drev sina ekonomiska intressen väldigt smart genom att ge ekonomiska morötter till andra länder, som sedan blev allt mer beroende av dem.

Sedan några år tillbaka har Europa dock vaknat upp av hotet att bli alltför beroende av Kina och nu ser Wigell protektionismen eskalera:

– Både USA och Europa inför nya protektionistiska verktyg mot Kina för att försvara sin egen teknologi och ekonomi. Europas tidigare ekonomiska politik har gått ut på frihandel och öppna marknader. Istället växer nu en ekonomisk politik fram med exporttullar, sanktions-instrument och mekanismer för att stoppa kinesiska investeringar och företagsuppköp i Europa. Nu pratas det om att skapa en strategisk, europeisk autonomi, vars centrala mål är att göra sig mer oberoende av USA, Kina och Ryssland.

Militära maktspel på väg tillbaka

Wigell poängterar hur globaliseringen gjorde stormakterna beroende av varandra, vilket gjorde att tröskeln höjdes för användning av militära medel. Men nu går globaliseringen bakåt.

Beroendeförhållanden och de globala nätverken som stått som grund för vår globala ekonomi luckras upp. Världen delas upp i mindre geoekonomiska intressesfärer.

– Då sänks även tröskeln för att använda militära medel, säger han och tillägger:

– Vi kan stå inför en situation där inte bara Ryssland tar till militära medel utan även Kina. USA kan börja köra militära maktspel igen och även i Europa börjar vi se tecken på det. Det pratas om att utveckla en europeisk militär armé och vi går mot fler militära samarbeten.

– Även mot en farligare värld, säger han allvarligt.

Måste hitta morötter

Wigell tror inte att ett världskrig kommer att bryta ut i och med kriget i Ukraina, men det som oroar honom är att stormaktsspelet överlag, som under de senaste åren pågått på det ekonomiska planet, nu återigen går mot det militära.

– Vi är på väg mot en situation där ett världskrig återigen är en reell risk och fastän det inte blir ett världskrig så är i alla fall världen mycket mer riskfylld.

Han beskriver det som ett cykliskt mönster. När globaliseringen tilltar höjs tröskeln för att ta till militära metoder, samtidigt som ekonomiska maktmetoder blir mer effektiva och därför sakta tilltar. Men då ekonomin allt mer börjar användas i maktpolitiskt syfte, exempelvis i form av sanktioner, då ökar även behovet att skydda sig mot dem, vilket leder till allt mer protektionism. Globaliseringen går då tillbaka vilket igen sänker tröskeln för att använda sig av militär makt och geopolitiken återkommer.

Ett rätt så deprimerande mönster och Wigell nickar instämmande. Han vet inte heller vad som kan göras för att bryta den onda cirkeln.

– Men det finns perioder i världshistorien, då stormakterna mer underordnat sig folkrätten. Vi kanske behöver titta lite närmare på dessa perioder, vad det var som gjorde att det fungerade då, säger han lite uppmuntrande.

Och så har han en teori om morötter.

– Det effektivaste sättet att påverka andra är att använda sig av både morötter och piska. Hot allena fungerar sällan.

Men i fallet med Ukraina tror han det är försent att ge morötter till Putin, att de inte längre fungerar på honom.

– Men alla regimer har inbördes slitningar. Kanske går det att ge morötter till vissa oligarker i utbyte mot att deras intressen skulle skyddas och på så sätt försöka påverka regimen inifrån. Dessutom tänker jag att den här krisen går ganska långt tillbaka. För att diplomati ska fungera, behövs ett viss mått av förtroende. Det kan vara svårt att hitta på toppnivå, men mellan samhällen och genom samarbete på lägre nivå.

Och han är inne på den globala bilden igen.

– Jag tror överlag på hur förtroende kan skapas genom direkt samarbete på samhällsnivå. Jag tänker exempelvis på miljösamarbete och hur det kan ske utan direkt regeringssamarbete och även fastän relationerna är kyliga på toppnivå. Även städer kan samarbeta direkt utan inverkan från en president och få en hel del till stånd. Det kunde vara en väg att återskapa förtroende och undvika total isolering.

Liz Lindvall, informatör på Åland fredsinstitut

FAKTARUTA

Vill du höra mer om Wigells tankar och funderingar kring det nuvarande världsläget finns det möjlighet att lyssna till honom på Kastelholmssamtalen den 30 mars. Slottssamtalet på Kastelholmsslott sänds online och sedan finns möjlighet för dem som vill lyssna och delta i det efterföljande rundabordssamtalet på Alandica kl. 16 samma dag. Mer information på www.peace.ax